

УДК 594.1:591.5

БІОРИЗНОМАНІТТЯ ПРІСНОВОДНИХ МОЛЮСКІВ ВОЛИНСЬКИХ ОЗЕР

А. П. Стадниченко, Р. К. Мельниченко, О. І. Уваєва, О. В. Павлюченко

Житомирський державний університет, Житомир, Україна, Uvaeva1980@mail.ru

BIODIVERSITY OF FRESHWATER MOLLUSCS IN THE VOLYN LAKES

A. P. Stadnychenko, R. K. Melnychenko, O. I. Uvayeva, O. V. Pavlyuchenko

Zhytomyr State University, Zhytomyr, Ukraine, Uvaeva1980@mail.ru

Природа щедро наділила Волинь озерами, яких тут нараховується понад 220. Малакофауна цього регіону численна, різноманітна, але все ще слабо досліджена. Мета нашої роботи – екологічно-фауністичне дослідження прісноводних моллюсків озер Волинської області. Матеріалом слугували власні збори авторів, а також польові збори працівників Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. Тепер ці матеріали зберігаються у фондах музею природничого факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка. Автори висловлюють глибоку подяку співробітникам ЖДУ О. В. Гарбару, Г. Є. Киричук, І. О. Першко за допомогу у визначенні деяких видів моллюсків.

Збір матеріалу проводили у 2003–2004 рр. на 33 найбільших озерах Волині, серед яких 9 озер Шацької групи (Світязь, Пульмо, Пісочне, Люцимер, Чорне, Згоранське, Соминиць, Перемут, Кримне). Моллюсків збирали вручну та за допомогою сачка. Для визначення видової належності моллюсків користувались загальноприйнятими конхіологічними характеристиками (Старобогатов, 1977; Стадниченко, 1984, 1990; Старобогатов и др., 2004).

Малакофауна Шацьких озер представлена 39 видами. Із гастропод в озерах зустрічаються представники 7 родин. Це *Viviparidae*: *Viviparus viviparus duboisianus* (Mousson, 1863), *V. contectus* (Millet, 1819); *Bithyniidae*: *Bithynia (Bithynia) tentaculata* (Linnaeus, 1758), *B. (B.) producta* (Moquin-Tandon, 1855), *B. (B.) curta* (Garnier in Picard, 1840), *B. (Miletelona) decipiens* (Millet, 1843); *Valvatidae*: *Valvata piscinalis* (O. F. Müller, 1774), *V. cristata* (O. F. Müller, 1774); *Lymnaeidae*: *Lymnaea (Lymnaea) stagnalis* (Linnaeus, 1758), *L. (Radix) auricularia* (Linnaeus, 1758), *L. (Peregrina) peregra* (O. F. Müller, 1774), *Lymnaea (Stagnicola) palustris* (O. F. Müller, 1774), *L. (S.) turricula* (Held, 1836), *L. (Corvusiana) corvus* (Gmelin, 1791); *Bulinidae*: *Planorbis cornutus* (Linnaeus, 1758), *P. purpura* (O. F. Müller, 1774); *Acroloxidae*: *Acroloxus lacustris* (Linnaeus, 1758); *Planorbidae*: *Planorbis planorbis* (Linnaeus, 1758), *Anisus (Anisus) spirorbis* (Linnaeus, 1758), *A. (A.) leucostoma* (Millet, 1813), *A. (A.) perezii* (Graells in Dupuy, 1854), *A. (A.) septemgyratus* (Rossmassler, 1835), *A. (Disculifer) vortex* (Linnaeus, 1758), *A. (D.) vorticulus* (Troschel, 1834), *A. (Bathymorphus) contortus* (Linnaeus, 1758), *A. (Gyraulus) albus* (O. F. Müller, 1774), *A. (G.) acronicus* (Férussac, 1807), *Armiger crista* (Linnaeus, 1758), *Segmentina nitida* (O. F. Müller, 1774), *S. distinguenda* (Gredler, 1859), *Hippertis fontana* (Lightfoot, 1786).

Серед двостулкових прісноводних моллюсків тут відмічено види двох родин. Це *Unionidae*: *Unio (Unio) pictorum ponderosus* (Spitz in Rossmassler, 1844), *U. (Tumidusiana) comus borysthenticus* (Kobelt, 1879), *U. (T.) tumidus falcatus* (Drouet, 1881), *Colletopterum (Piscinaliana) piscinale falcatum* (Drouet, 1881), *C. (Ponderosiana) ponderosum rumanicum* (Bourguignat, 1880), *Anodonta (Anodonta) cygnea* (Linnaeus, 1758); *Sphaeriidae*: *Euglossa (Hiberneuglossa) hibernica* (Westerlund, 1894), *E. (H.) liljeborgii* (Clessin, 1886).

Слід відмітити, що безпосередньо у озерах знайдено невелику кількість двостулкових моллюсків, а гастроподи тут взагалі майже відсутні. Адже в озерах температура води здебільшого невисока, у них дуже слабо розвинена водна рослинність, донні відкладення здебільшого піщані, у прибережній зоні наявний інтенсивний рух води. Такі умови середовища вкрай несприятливі для стагнофільних видів моллюсків (котушкові, витушкові,

ставковикові, живородкові тощо). Проте більшість цих видів знаходять дуже сприятливі умови для свого розвитку у водоймах, розташованих на узбережжі цих озер (невеличкі тимчасові водойми, калюжі, канали, меліоративні канали), про що свідчать високі показники щільності поселення цих тварин. Так, у напівпересохлих біотопах поблизу оз. Світязь зареєстровано найбільшу щільність поселення *P. planorbis* по всій Україні – близько 28 тис. екз./м². Адже тут відсутня течія, багата водяна рослинність, мулисті донні відкладення, добре прогріта вода. Все це створює сприятливі умови для поселення тут молюсків та для значного їх кількісного розвитку. Малакофауна інших озер, обстежених на Волині, представлена 18 видами черевоногих і 11 видами двостулкових молюсків, список яких наведено нижче.

Оз. Біле (с. Невір, Любешівський р-н): *B. (B.) tentaculata*, *V. viviparus duboisianus*, *V. contectus*, *L. (R.) auricularia*, *P. corneus*, *P. planorbis*, *P. carinatus*, *A. (A.) spirorbis*, *A. (A.) cygnea*, *U. (U.) pictorum ponderosus*. Тут вперше для даного регіону виявлено представника родини *Dreissenidae* – *Dreissena polymorpha* (Pallas, 1771), який, вірогідно, дістався сюди з території Білорусії.

Оз. Бурків (Любешівський р-н): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *P. corneus*, *P. planorbis*, *U. (U.) pictorum ponderosus*, *A. (A.) zellensis* (Schroter, 1779).

Оз. Віпак (с. Величне): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *L. (R.) ampla* (Hartmann, 1821), *L. (R.) balthica* (Linnaeus, 1758), *P. corneus*, *P. planorbis*, *A. (A.) zellensis*, *Sphaerium* (*Amesoda*) *rivicola* (Lamarck, 1818).

Оз. Глухівське (с. Глухи, Старовижівський р-н): *B. (B.) tentaculata*, *R. (L.) auricularia*, *P. corneus*, *U. (T.) tumidus*, *A. (A.) cygnea*, *C. (P.) piscinale falcatum*.

Оз. Оріхівське (с. Самари-Оріхові, Ратнівський р-н): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *L. (C.) corvus*, *L. (S.) palustris*, *L. (R.) ampla*, *L. (R.) balthica*, *L. (R.) auricularia*, *P. corneus*, *A. (D.) vortex*.

Оз. Дашня (с. Дашня): *V. contectus*, *L. (C.) corvus*, *L. (S.) palustris*, *L. (R.) ampla*, *L. (R.) auricularia*, *P. corneus*, *A. (A.) cygnea*, *Pseudanodonta complanata* (Rossmassler, 1835).

Оз. Добре (Камінь-Каширський р-н): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *L. (R.) ampla*, *P. corneus*, *P. planorbis*, *U. (U.) pictorum ponderosus*, *A. (A.) cygnea*, *E. (H.) lilljeborgii*.

Оз. Домашня (поблизу с. Яревище, Старовижівський р-н): *P. corneus*.

Оз. Заболоття (с. Заболоття, Ратнівський р-н): *B. (B.) tentaculata*, *Valvata trochoidea* (Menke, 1857), *L. (L.) stagnalis*, *P. corneus*, *A. (A.) spirorbis*, *A. (D.) vortex*, *A. (D.) vorticulus*, *A. (B.) contortus*, *S. nitida*.

Оз. Засвяття (с. Засвяття): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *L. (S.) corvus*, *L. (S.) palustris*, *L. (R.) auricularia*, *P. corneus*, *A. (A.) cygnea*.

Оз. Любана (с. Замшани, Ратнівський р-н): *L. (L.) stagnalis*, *P. corneus*, *U. (T.) tumidus*, *A. (A.) cygnea*, *P. complanata*.

Оз. Люб'язь (с. Люб'язь, Любешівський р-н): *L. (L.) stagnalis*, *A. (A.) cygnea*, *C. (P.) piscinale falcatum*.

Оз. Мшане (с. Гірчики): *V. contectus*, *L. (R.) balthica*, *L. (R.) auricularia*, *P. corneus*, *A. (A.) zellensis*.

Оз. Острівне (с. Любохіни, Ратнівський р-н): *L. (L.) stagnalis*, *P. corneus*, *U. (U.) pictorum ponderosus*.

Оз. Піщане (села Кричне і Буцин, Старовижівський р-н): *B. (B.) tentaculata*, *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *L. (C.) corvus*, *L. (S.) palustris*, *L. (R.) ampla*, *L. (R.) auricularia*, *P. corneus*, *P. planorbis*, *A. (A.) spirorbis*, *A. (A.) cygnea*, *U. (U.) pictorum ponderosus*, *U. (T.) tumidus*.

Оз. Річицьке (с. Річиця, Ратнівський р-н): *B. (B.) tentaculata*, *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *L. (R.) balthica*, *L. (R.) auricularia*, *P. corneus*, *P. planorbis*, *A. (A.) spirorbis*.

Оз. Рогізне (Любешівський р-н): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *P. corneus*, *A. (A.) cygnea*, *U. (T.) tumidus*, *Bataviana nana carnea* (Klister, 1878).

Оз. Святе (Камінь-Каширський р-н): *V. contectus*, *L. (C.) corvus*, *L. (R.) ampla*, *L. (R.) balthica*, *P. corneus*, *P. planorbis*, *A. (A.) cygnea*, *Sph. (A.) rivicola*, *Pisidium amnicum* (O. F. Müller, 1774).

Оз. Синове (Старовижівський р-н, с. Синове): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *P. corneus*.

Оз. Скомир (Камінь-Каширський р-н): *L. (L.) stagnalis*, *A. (A.) cygnea*.

Оз. Стовбихівське (Камінь-Каширський р-н): *V. contectus*, *L. (L.) stagnalis*, *P. corneus*, *A. (A.) zellensis*, *U. (U.) pictorum ponderosus*.

Оз. Тур (с. Тур, Ратнівський р-н): *V. contectus*, *B. (B.) tentaculata*, *L. (L.) stagnalis*, *L. (C.) corvus*, *L. (R.) auricularia*, *L. (R.) balthica*, *P. corneus*, *P. planorbis*, *A. (A.) spirorbis*, *A. (A.) cygnea*, *U. (U.) pictorum*, *U. (T.) tumidus*, *E. (H.) lilljeborgii*.

Оз. Черське (с. Глухи, Старовижівський р-н): *U. (U.) pictorum*, *U. (T.) tumidus*, *P. complanata*.